

Archeologisch vooronderzoek Geel – Dr. Sanodreef

Marijke Derieuw, Marjolein Van Celst en Natasja Reyns

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba 169

Aard onderzoek: Prospectie
Vergunningsnummer: 2013/284
Naam aanvrager: Marijke Derieuw
Naam site: Geel – Dr. Sanodreef

Opdrachtgever: OPZ Geel, Dr. Sanodreef 4, B-2440 GEEL
Opdrachtnemer: All-Archeo bvba, Barelveldweg 4, B-2880 BORNEM
Terreinwerk: Marijke Derieuw en Annick Van Staey
Administratief toezicht: Alde Verhaert, Agentschap Onroerend Erfgoed Antwerpen, Anna-Bijnsgebouw, Lange
Kievitstraat 111 - 113, bus 53, 2018 ANTWERPEN

Rapportage: All-Archeo bvba
Determinaties: Ma. Marijke Derieuw

All-Archeo bvba
Barelveldweg 4
B-2880 Bornem

info@all-archeo .be
0478 36 57 07
0498 15 84 40

D/2013/12.807/38

© All-Archeo bvba, 2013

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek. De aanbevelingen dienen louter ter advisering van het bevoegde gezag, zijnde het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Inhoudsopgave

1 INLEIDING.....	5
2 ADMINISTRatieve FICHE.....	7
3 PROJECTGEGEVENS EN AFBAKENING ONDERZOEK.....	9
3.1 Afbakening studiegebied.....	9
3.2 Aard bedreiging.....	10
3.3 Onderzoeksopdracht.....	11
4 BESCHRIJVING REFERENTIESITUATIE.....	13
4.1 Landschappelijke context.....	13
4.1.1 Topografie.....	13
4.1.2 Hydrografie.....	13
4.1.3 Bodem.....	14
4.2 Beschrijving gekende waarden.....	16
4.2.1 Historische gegevens.....	16
4.2.2 Archeologische voorkennis.....	18
5 RESULTATEN TERREINONDERZOEK.....	21
5.1 Toegepaste methoden & technieken.....	21
5.2 Bespreking sporen.....	22
5.3 Afbakende sites.....	24
6 WAARDERING.....	25
7 ANALYSE VAN DE GEPLANDE SITUATIE: EFFECTEN.....	27
8 AANBEVELINGEN.....	29
8.1 Adviezen.....	29
9 BIBLIOGRAFIE.....	31
9.1 Publicaties.....	31
9.2 Websites.....	31
10 BIJLAGEN.....	33
10.1 Lijst van afkortingen.....	33
10.2 Glossarium.....	33
10.3 Archeologische periodes.....	33
10.4 Harrismatrix.....	34
10.5 Plannen en tekeningen.....	34
10.6 CD-rom.....	34

1 Inleiding

Het OPZ te Geel wenst een nieuw bouwblok op te richten op een braakliggend grasland ter hoogte van de kruising Pas en Ring op een terrein van ca. 1,5 ha groot. Naar aanleiding van deze plannen werd voorafgaand een prospectie met ingreep in de bodem geadviseerd door het Agentschap Onroerend Erfgoed. Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein.

Deze opdracht werd op 28 mei 2013 aan All-Archeo bvba toegewezen. Het terreinwerk werd uitgevoerd op 16 en 17 juli 2013, onder leiding van Marijke Derieuw en met medewerking van Annick Van Staey. De bedoeling van het onderzoek was om binnen het plangebied archeologisch erfgoed te karteren en het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed te lokaliseren, te interpreteren en te waarderen. Op die manier kan advies uitgebracht worden over eventuele vervolgstappen met betrekking tot het archeologisch vrijgeven van het plangebied en het definiëren van eventuele sites die verder onderzocht dienen te worden.

De eindbeslissing over het vrijgeven van de gronden en/of archeologisch vervolgonderzoek ligt bij Agentschap Onroerend Erfgoed.

2 Administratieve fiche

Administratieve gegevens	
<i>Naam van de opdrachtgever</i>	OPZ Geel
<i>Naam van de uitvoerder</i>	All-Archeo bvba
<i>Naam van de vergunninghouder</i>	Marijke Derieuw
<i>Beheer en plaats van de geregistreerde data en opgravingsdocumentatie</i>	All-Archeo bvba
<i>Beheer en de plaats van de vondsten en stalen</i>	Niet van toepassing want geen vondstenmateriaal
<i>Projectcode</i>	2013/284
<i>Vindplaatsnaam</i>	Geel – Dr. Sanodreef
<i>Locatie met vermelding van provincie, gemeente, deelgemeente, plaats, toponiem en minimaal 4 xy-Lambertcoördinaten</i>	Zie 3.1 Afbakening studiegebied
<i>Kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer(s)</i>	Geel, afdeling 3, sectie L, perceel 900
<i>Kaart van het onderzoeksgebied op basis van de topografische kaart op schaal 1:10000</i>	Zie 4.1.1 Topografie
<i>Begin- en einddatum uitvoering onderzoek</i>	16 en 17 juli 2013
Omschrijving van de onderzoeksopdracht	
<i>Verwijzing naar de bijzondere voorwaarden, die zijn opgenomen in de vergunning</i>	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Geel – Dr. Sanodreef
<i>Omschrijving van de archeologische verwachtingen</i>	Zie 4.2.2 Archeologische voorkennis
<i>Wetenschappelijke vraagstelling met betrekking tot het onderzoeksgebied</i>	Zie 3.3 Onderzoeksopdracht
<i>Doelen en wensen van de natuurlijke persoon of rechtspersoon die door zijn actie of acties de ingreep van de bodem veroorzaakt of noodzakelijk maakt</i>	Zie 3.2 Aard bedreiging
<i>Eventuele randvoorwaarden</i>	Niet van toepassing
Eventuele raadpleging van specialisten	
<i>Omschrijving van de inbreng van specialisten als hun advies werd ingewonnen bij substantiële staalname voor specialistisch onderzoek</i>	Niet van toepassing
<i>Omschrijving van de inbreng van specialisten als zij betrokken worden bij de conservatie</i>	Niet van toepassing
<i>Omschrijving van de algemene wetenschappelijke adviseren door personen die buiten het project stonden</i>	Niet van toepassing

3 Projectgegevens en afbakening onderzoek

3.1 Afbakening studiegebied

Het projectgebied is gelegen in de provincie Antwerpen, gemeente Geel (Fig. 1), perceel 900c (kadaster afdeling 3, sectie L). Het projectgebied is ca. 1,5 ha groot. Het projectgebied is volgens het gewestplan gelegen in woongebied (0100).

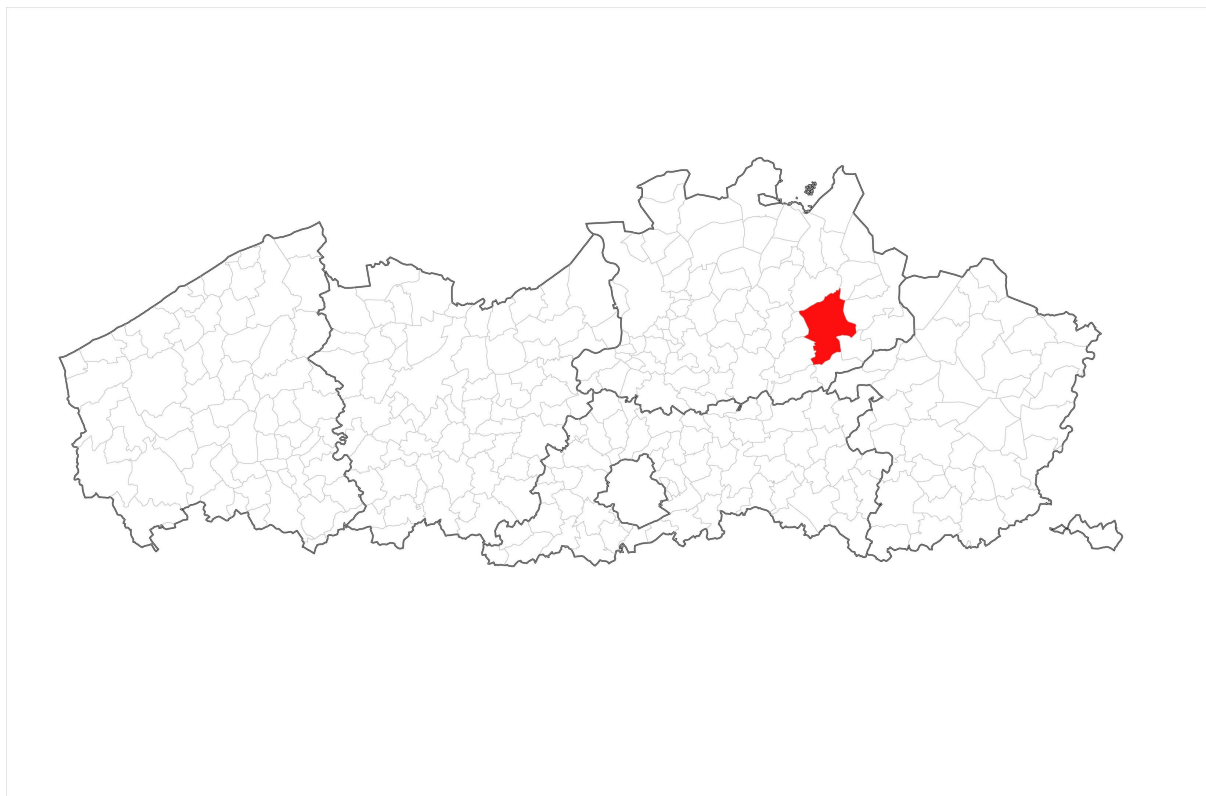

Fig. 1: Situeringssplan Geel

- Administratieve gegevens met betrekking tot de locatie van het onderzoek:
 - Provincie: Antwerpen
 - Locatie: Geel
 - Plaats: Dr. Sanodreef
 - x/y Lambert 72-coördinaten:
 - 192565, 204723
 - 192660, 204824
 - 192626, 205902
 - 192679, 204911
 - 192537, 204814

Fig. 2: Kleurenorthofoto met een situering van het onderzoeksgebied (maps.google.nl)

Het projectgebied (Fig. 2) is gelegen op de terreinen van het OPZ Geel, ten westen van het centrum van Geel. Ten zuiden en ten westen bevindt zich de Westelijke Ring van Geel. Ten oosten de Stelensweg en de Dr. Sanodreef en ten noorden Pas. Het project is gelegen in de nabijheid van de St. Dimphnakapel, het gehucht Elsum en op de uitlopers van een langgerekte rug waar ook de archeologische vindplaatsen Drijzillen, Eikevelden, Cipalstraat en J.B. Stessensstraat gelegen zijn.

3.2 Aard bedreiging

Op het terrein zal OPZ te Geel een nieuw bouwblok op richten op een braakliggend grasland ter hoogte van de kruising Pas en Ring (Fig. 3). Dit impliceert dat het bestaande bodemarchief grondig verstoord zal worden. Daarom werd een prospectie met ingreep in de bodem aanbevolen, zodat een inschatting kan gemaakt worden van eventueel op het terrein aanwezige archeologische waarden, alvorens de werken van start kunnen gaan.

Fig. 3: Implantationsplan van de OPZ-site in Geel met weergave van de nieuw in te planten bouwblok (blok 2019)

3.3 Onderzoeksopdracht

De bedoeling van het onderzoek is het vaststellen van de eventuele aanwezige archeologische waarden en deze in relatie tot hun context te interpreteren en zo correct mogelijk te waarderen om de gevolgen van de geplande bedreiging te kunnen inschatten. Hieruit moet dan een advies voortvloeien met betrekking tot de volgende stappen. Dit kan het vrijgeven van de terreinen of de noodzaak van een eventueel vervolgonderzoek omvatten. Om een weloverwogen waardering te kunnen voorstellen, is een prospectie met ingreep in de bodem aangewezen.

- Een aantal vragen dienden in het bijzonder beantwoord te worden:
- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Wat is de impact van het huidige gebruik van het terrein op het archeologische erfgoed?
- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Is er effectief sprake van een plaggenbodem? Hoe dik is de plag? Zijn de sporen goed bewaard onder de plaggenbodem?
- Wat is de relatie tussen de bodem, de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...) en de archeologische sporen?

4 Beschrijving referentiesituatie

4.1 Landschappelijke context

4.1.1 Topografie

Op de topografische kaart is het gebied gelegen tussen 20 en 22 m TAW. De hoogtelijn van 21 m TAW loopt over het onderzoeksgebied (Fig. 4). Het terrein helt licht af naar het zuiden. Op ruimer landschappelijk vlak is het terrein echter te situeren op de uitlopers van een langgerekte rug waar ook de archeologische vindplaatsen Drijzillen, Eikevelden, Cipalstraat, J.B. Stessensstraat en Baantveld gelegen zijn. Geomorfologisch behoort Geel en omgeving tot Lier tot de depressie van de Schijns-Nete. Dit is een laaggelegen gebied waar de topografie zich beneden de 20 m situeert. Twee duidelijke en relatief smalle, zuidwest-noordoost gerichte reliëfseenheden doorbreken deze vlakte, namelijk de ruggen van Lichtaart en Geel. De rug van Geel is meer zuidelijker gelegen dan de rug van Lichtaart en strekt zich uit ten zuiden van Olen in de richting van Geel. De rug van Geel is opgebouwd uit de Miocene Formatie van Diest. Het is duidelijk dat deze heuvels de hoogst gelegen delen van het kaartblad vormen.¹ Op deze rug bevindt zich het projectgebied.

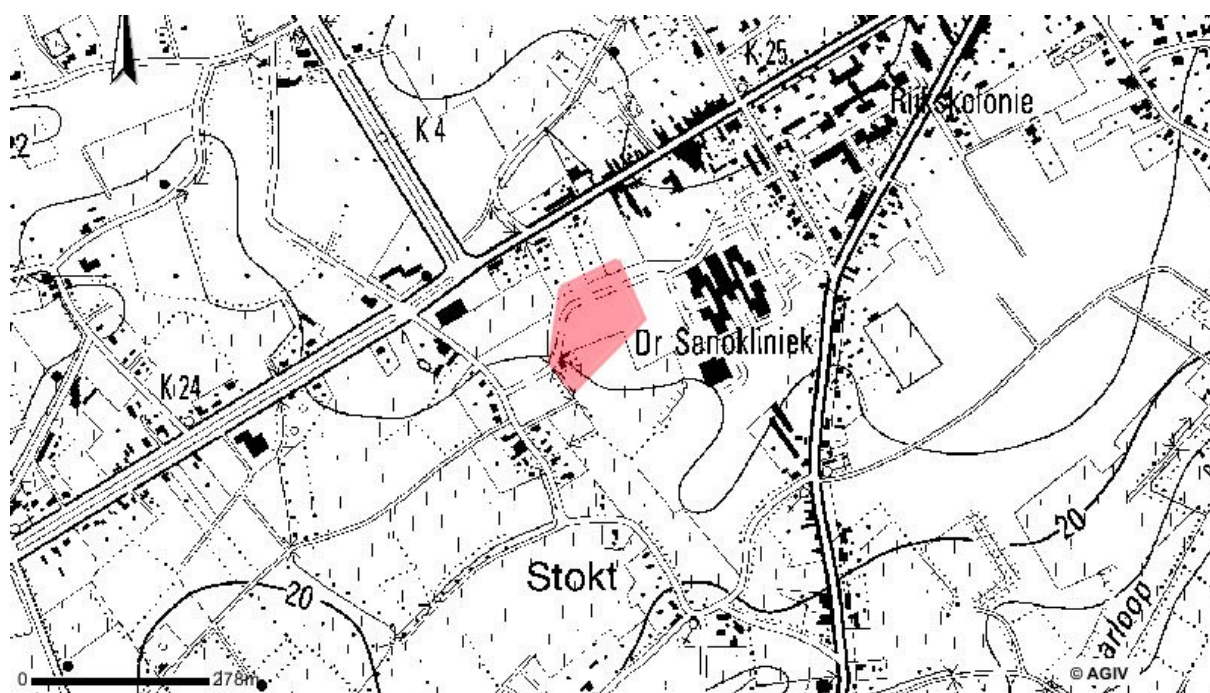

Fig. 4: Topografische kaart

4.1.2 Hydrografie

Het gebied is op hydrografisch vlak gelegen binnen het Netebekken, in de subhydrografische zone² Grote Nete van monding Mol Neet (excl) tot monding Grote Laak (excl). Ten oosten, aangrenzend aan het onderzoeksgebied, bevindt zich een naamloze waterloop (geel), terwijl nog meer naar oosten de Roosbroekenloop (rood) stroomt. Ten zuiden van het onderzoeksterrein mondt de naamloze waterloop uit in deze beek. (Fig. 5)

¹ Goolaerts *et al* 2006

² Subindeling van de bekkens.

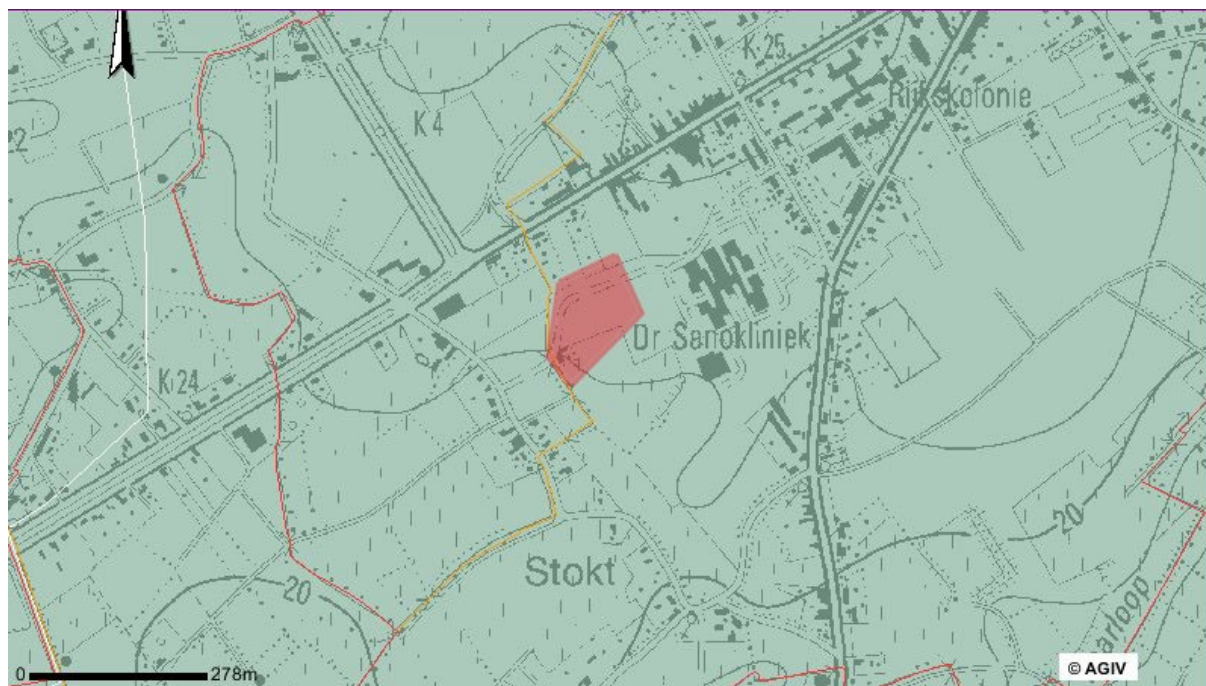
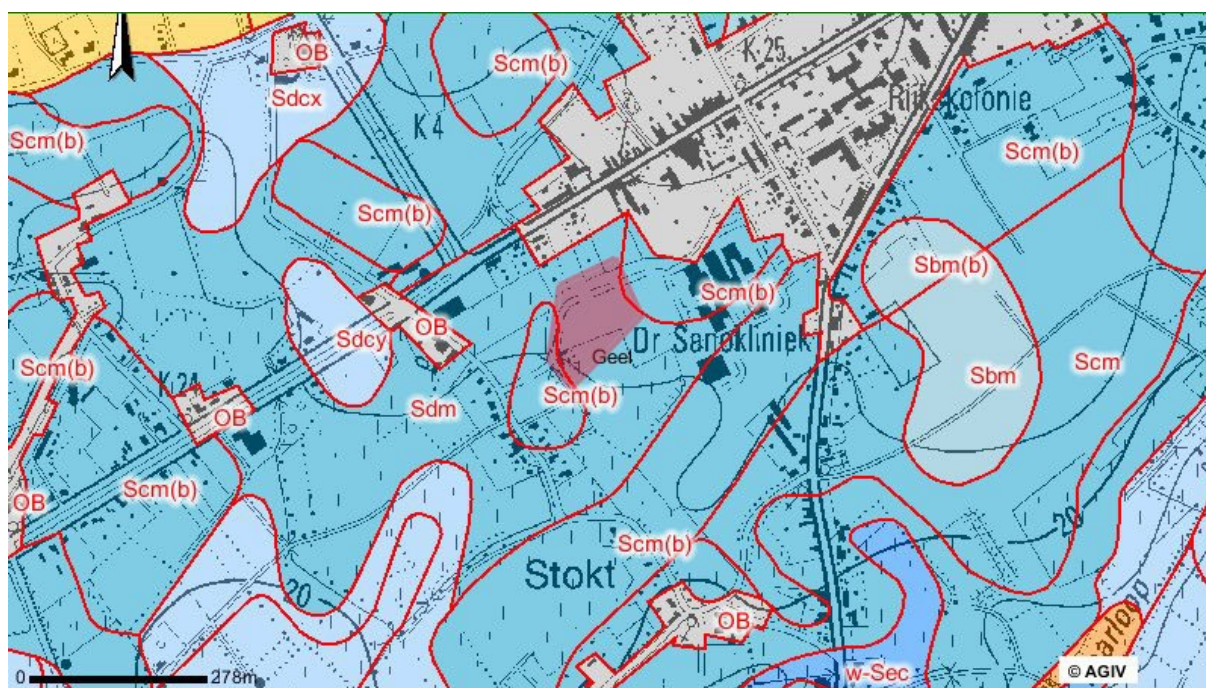

Fig. 5: Hydrografie

Fig. 6: Bodemkaart (<http://www.agiv.be>)

4.1.3 Bodem

Het gebied is gelegen in de Zandstreek van de Kempen. De geologische ondergrond van het terrein bestaat uit de Formatie van Kasterlee (K1), een formatie uit het tertiair, gekenmerkt door bleekgroen tot bruin fijn zand met paarse klei-horizonten en is licht glauconiethoudend en micahoudend en heeft onderaan kleine zwarte silexkeitjes.³

³ <http://dov.vlaanderen.be>

De bodem van het onderzoeksgebied is op de bodemkaart grotendeels aangegeven als een matig natte lemig zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Sdm). In het zuidoosten zou het meer gaan om een matig droge, lemig zandbodem met dikke antropogene humus A horizont en gevlekte B horizont (Sdm(b)) (Fig. 6).

Het terrein is bij het optrekken van het naastliggende gebouw afgegraven en opgehoogd. De bodemopbouw bestaat dan ook uit ophogingslagen van in totaal circa 80 cm dik met daaronder een restant van een bruine homogene A-horizont van circa 15 cm dik (Fig. 7). De C-horizont is over het grootste deel van het terrein door deze werken verstoord geraakt en heeft een blauwige kleur. Ook het restant van de A-horizont heeft in deze zone een blauwige kleur. In het profiel van werkput 5 is de noordelijke grens van de verstoring vastgesteld. Hier is een duidelijk onderscheid te zien tussen de A- en C-horizont met een normale kleur en de blauwige rechts op de foto (Fig. 8).

De profielen van WP6 en 8 werden aangelegd in een verstoring die veroorzaakt werd door de bouw, afbraak en aanwezigheid van een boerderij die zich op het zuidelijke deel van het terrein bevond (Fig. 9, zie verder).

De ophoging van het terrein is ook duidelijk te zien in het landschap zelf. Het terrein vertoont immers een bol profiel tussen de beek die het terrein begrensd en de bomen in het noordwesten en de weg in het zuidoosten van het terrein. Het maaiveld bevindt zich rond 22,60 m TAW bij de noordelijke sleuven en rond 22,40 m TAW bij de zuidelijke. Ook het archeologisch niveau helt evenwel af naar het zuiden van circa 21,80 naar 21,40 m TAW.

Fig. 7: WP4PR1

Fig. 8: WP5PR1

Fig. 9: WP6PR1

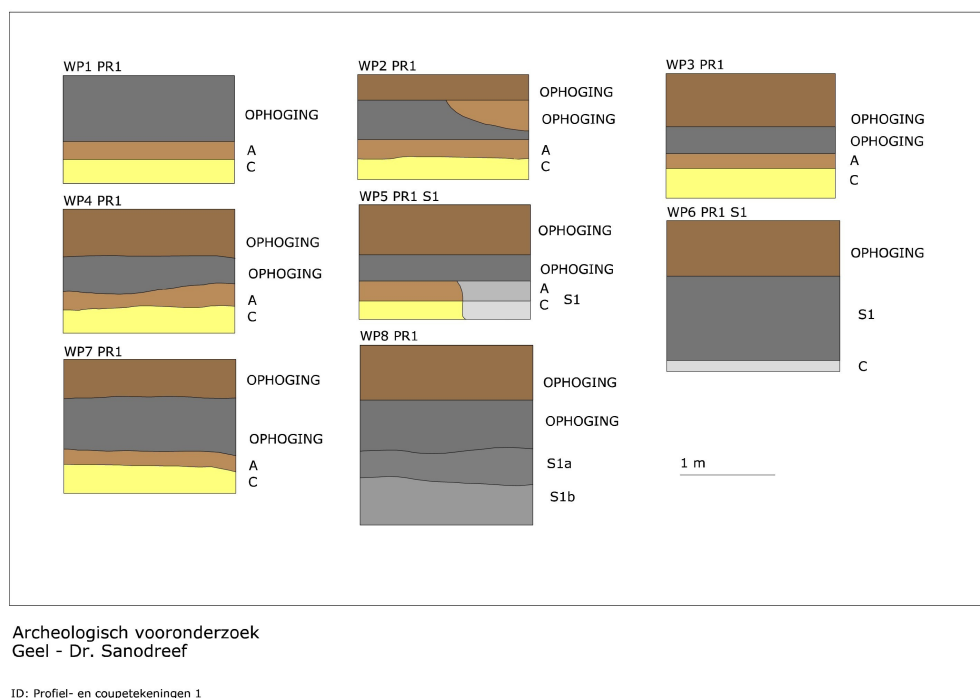

Fig. 10: Profieltekeningen

4.2 Beschrijving gekende waarden

4.2.1 Historische gegevens

Geel kende vanaf de middeleeuwen drie grote ontwikkelingsperiodes: een eerste tussen de 7de en de 9de eeuw, een tweede tussen de 11de en de 13de eeuw en een laatste die aanving in het laatste kwart van de 18de eeuw. Deze brachten ook evoluties in het landschap teweeg.⁴

Op historisch vlak is er weinig over Geel gekend van de periode voor de 11de-12de eeuw. Dat er toch reeds bewoning was in de vroege middeleeuwen kan afgeleid worden uit de toponymie en de legende van St. Dymphna. Dimpna was volgens de legende een Ierse prinses, dochter van een heidense koning. Haar moeder had zich evenwel tot het christendom bekeerd en had ook Dimpna laten dopen en opvoeden door een kapelaan, Gerebernus. De koningin kwam vroeg te sterven en om zijn levensvreugde terug te geven ging men voor de koning een nieuwe vrouw zoeken, maar men kon geen vrouw vinden die de plaats van de overleden koningin kon innemen, op uitzondering van zijn eigen dochter. Zij wees echter haar vader af en vluchtte samen met haar leermeester Gerebernus, waarbij ze uiteindelijk terechtkwamen in Zammel, een gehucht nabij Geel. De koning ging op zoek naar Dimpna en kon ze uiteindelijk ook vinden. Hij liet Gerebernus doden, maar zijn dochter gaf nog steeds niet toe, waarna hij haar doodde. Ontstelde bewoners uit de omgeving begroeven de lijken ter plaatse. Volgens de overlevering gebeurde dat op 30 mei in het jaar 600. Dimpna met toen slechts 15 jaar oud geweest zijn.⁵ Een dateringsonderzoek kon deze datering niet bevestigen, maar geeft wel een latere datering in de vroege middeleeuwen aan. Dit is interessant omdat er uit de omgeving van Geel vrijwel niets

⁴ De Bond/T'Jonck 1977: 263

⁵ Erynyck/Strydonck/Vandenbruaene 2006: 101-102

over deze periode geweten is.⁶

Vanaf de 11de-12de eeuw tot 1795 behoorde Geel tot de Heerlijkheid of het Land van Geel en werd in het tweede kwart van de 13de eeuw verheven tot Vrijheid. Mogelijk werd toen rond een marktplaats en een parochiekerk een nederzetting gesticht die door een straat (cf. Nieuwstraat) in verbinding stond met de oudere woonkern rond het bedevaartsoord van St.-Dimpna. Het stadsbestuur omvatte tijdens het Ancien Régime, naast de drossaard als vertegenwoordiger van de vorst en de schepenenbank, ook een raad met vertegenwoordigers van de verschillende wijken. Deze elf heerdgangen of buurtschappen waren: Kerckhof (centrum), Hadschot, Winkelom, Stelen, Liessel, Oosterlo-Zammel, Poel, Larum, Rauwelkoven, Elsum en Kievermont. Op sociaal-economisch gebied waren landbouw en veeteelt van oudsher tot in de 20ste eeuw van groot belang. Daarnaast was Geel altijd een min of meer bloeiend economisch centrum. Vanaf het midden van de 14de tot het midden van de 16de eeuw was er een regionaal commerciële en semi-industriële bedrijvigheid met een bloeiende laken- en linnenindustrie en vier vrije jaarmarkten. Door de oorlogstroebelen van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), het verval van de textielindustrie in de 17de eeuw en de toenemende afzondering van de Kempen bleef in de 18de en 19de eeuw slechts een aantal ambachtelijke bedrijven bestaan en daalde het handelsverkeer. Het Schelde-Maaskanaal (1844), de aanleg van enkele steenwegen tussen 1839 en 1845 en de spoorlijn Antwerpen-Gladbach (1875-1878) haalden Geel en de Kempen stilaan uit de economische isolatie. De ontplooiing van het gebied werd verder gezet met het graven van het Albertkanaal (1930-1939), de aanleg van de Boudewijnsnelweg (1964) en de vestiging van moderne industrieparken.

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), kan gezien worden dat het projectgebied gelegen is in landbouwgebied (Fig. 14). Het projectgebied zelf wordt als akkerland aangeduid. De straten Baantveld, de Dr. Peetersstraat en de zuidelijk gelegen Tulpenstraat zijn goed te herkennen. Op de Atlas der Buurtwegen is te zien dat het terrein nog steeds onbebouwd is (Fig. 13). In tegenstelling tot de zogenaamde Ferrariskaart zijn er op de Atlas der Buurtwegen wel perceelsgrenzen te zien op het terrein.

In het zuidwesten van het terrein zou voor de bouw van het aanbepalende gebouw rond 2000 nog een boerderij gestaan hebben. Deze is niet te zien op de Atlas der Buurtwegen, maar wel op de topografische kaart. Op deze kaart is ook een weg te zien die naar de boerderij liep (Fig. 11). Deze boerderij is dus ten vroegste te dateren vanaf het midden van de 19de eeuw. In de kadasterleggers is te zien dat het terrein tot 1917 vermeld staat als bouwland en nog niet is opgesplitst in kleinere stukken. Over de periode na 1917 is geen informatie beschikbaar, maar het is dus waarschijnlijk dat de boerderij pas in de 20ste eeuw gebouwd werd.⁷

Fig. 11: Topokaart met aanduiding van het projectgebied

⁶ Eryvynck/Strydonck/Vandenbruaene 2006: 101-102

⁷ Schriftelijke informatie Gonnie Leysen en Ria Lux, Archief Geel.

Fig. 12: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (<http://www.ngi.be>)

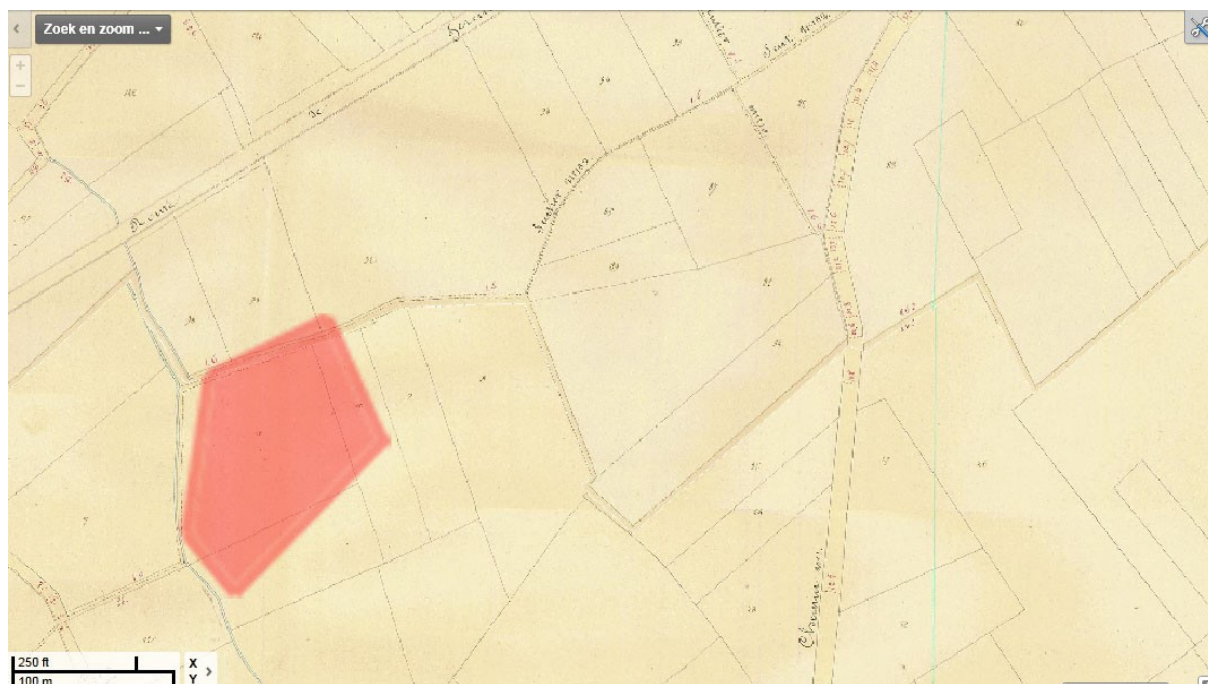

Fig. 13: Atlas der Buurtwegen (<http://www.gisoost.be/atlasbw/>)

4.2.2 Archeologische voorkennis

In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied zijn volgens de Centrale Archeologische Inventaris (Fig. 14) nog geen archeologische waarden aanwezig. In de ruimere omgeving kunnen wel enkele archeologische waarden vastgesteld worden:

- CAI 101937: onder de Sint-Amandskerk van Geel zouden zich volgens het archief van het IAP (nu Onroerend Erfgoed) sporen uit de middeleeuwen bevinden die teruggaan op de oude dorpskern van Geel.

- CAI 106128: Gasthuisschuur uit de 16de eeuw.
- CAI 106134: Hoeve de Brukel. 17de-eeuwse site met walgracht.
- CAI 157024: Geel – Drijzillen-Rauwelkoven. Op deze site werden sporen uit de volle middeleeuwen aangetroffen, waaronder gebouwplattegronden, waaronder zeven bootvormige woningen. Bovendien werden ook vijf spijkers en twee boomstamwaterputten opgegraven. Voorts werden drie huisplattegronden uit de vroege ijzertijd vastgesteld, net als één zespostenspijker en vier vierpostenspijkers uit deze periode. Op de site bevond zich ook een tweeschepig gebouw van het type Alphen-Ekeren dat in de Romeinse tijd geplaatst kan worden.⁸
- CAI 157630: volgens de Ferrariskaart (1771-1777) bevindt zich op Geel – Rozendaal een alleenstaande site met walgracht die ten laatste uit de 18de eeuw dateert. Deze is eveneens zichtbaar op huidige topografische kaarten en is herkenbaar aan de hand van de huidige percelering.

Naast Drijzillen kunnen op de uitlopers van een langgerekte zandrug waar de locatie Geel, Dr. Sanodreef op gesitueerd is, ook de archeologische vindplaatsen Eikevelden, Cipalstraat en J.B. Stessensstraat teruggevonden worden.

- CAI 159713: de site Geel – Eikevelden wordt gekenmerkt door bewonings- en begravingssporen uit de ijzertijd, de Romeinse periode en de middeleeuwen. De sporen uit de ijzertijd omvatten vier langwerpige gebouwen, enkele spijkers of bijgebouwen, twee erfscheidingen (greppels) en één kringgreppel van een grafheuvel die vermoedelijk uit de vroege of midden-ijzertijd dateert.⁹
- CAI 100519: in de J.B. Stessenstraat werden bewoningssporen uit de overgang laat-neolithicum met vroege en midden-bronstijd, de late bronstijd en de volle middeleeuwen aangetroffen. Sporen die aan de hand van het aardewerk in de overgang laat-neolithicum met vroege en midden-bronstijd geplaatst werden, omvatten paalkuilen en greppels. De sporen uit de late bronstijd omvatten waterputten, een afvalput of beerput en enkele bijgebouwen. Een bootvormige huisplattegrond kon in de volle middeleeuwen geplaatst worden.¹⁰
- Cipalstraat: enige randstructuren uit de Romeinse periode en een woonerf uit de volle middeleeuwen, alsook perceel- of afwateringsgreppels uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd. Daarnaast wijzen een tiental potscherven uit handgevormd aardewerk op een occupatiefase tijdens de ijzertijd en kunnen twee paalkuilen toebehoord hebben aan bewoning uit de vroege middeleeuwen.¹¹

In mei 2013 werd een vooronderzoek uitgevoerd aan Baantveld in Geel, net ten noorden van de Dr. Sanodreef. Hierbij werden, naast sporen uit de nieuwe en de nieuwste tijd, verschillende paalsporen en greppels aangetroffen, te dateren in de middeleeuwen. Sommige van deze paalsporen vormen een bootvormige plattegrond.¹²

In de omgeving rond het onderzoeksgebied blijken dus bewoningssporen uit de metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen en recenter aanwezig te zijn. Bovendien werd er ook een grafstructuur uit de vroege of midden-ijzertijd teruggevonden in Geel – Eikevelden. Aangezien

⁸ Bruggeman J. *et al*, 2012a; Bruggeman J. *et al*, 2012b; Bruggeman J./N. Reyns, 2012; Reyns N. *et al*, 2011

⁹ Mervis D. e.a. 2012: Nederzettingssporen uit de ijzertijd en de middeleeuwen te Geel-Eikevelden Fase 1 (prov. Antwerpen, België), Lunula. Archaeologia Protohistorica XX, p. 161-166.

Mervis D. 2012: De dood nabij. IJzertijd in Geel, Ex situ. Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie 1, p. 12-15.

¹⁰ Ooms J. (ed.) 2006: Intern rapport. Grootschalig archeologisch onderzoek te Geel (augustus 2006).

Deville T., Ooms J. & Annaert R. 2007: Archeologische noodopgraving te Geel (provincie Antwerpen), Lunula. Archaeologia Protohistorica XV, p. 61-65.

¹¹ Scheltjens S. 2013.

¹² Reyns N. *et al* 2013.

het huidige onderzoeksgebied zich binnen eenzelfde landschappelijke context bevindt, met name op de uitlopers van een langgerekte zandrug, maakt dit het archeologisch potentieel zeer groot.

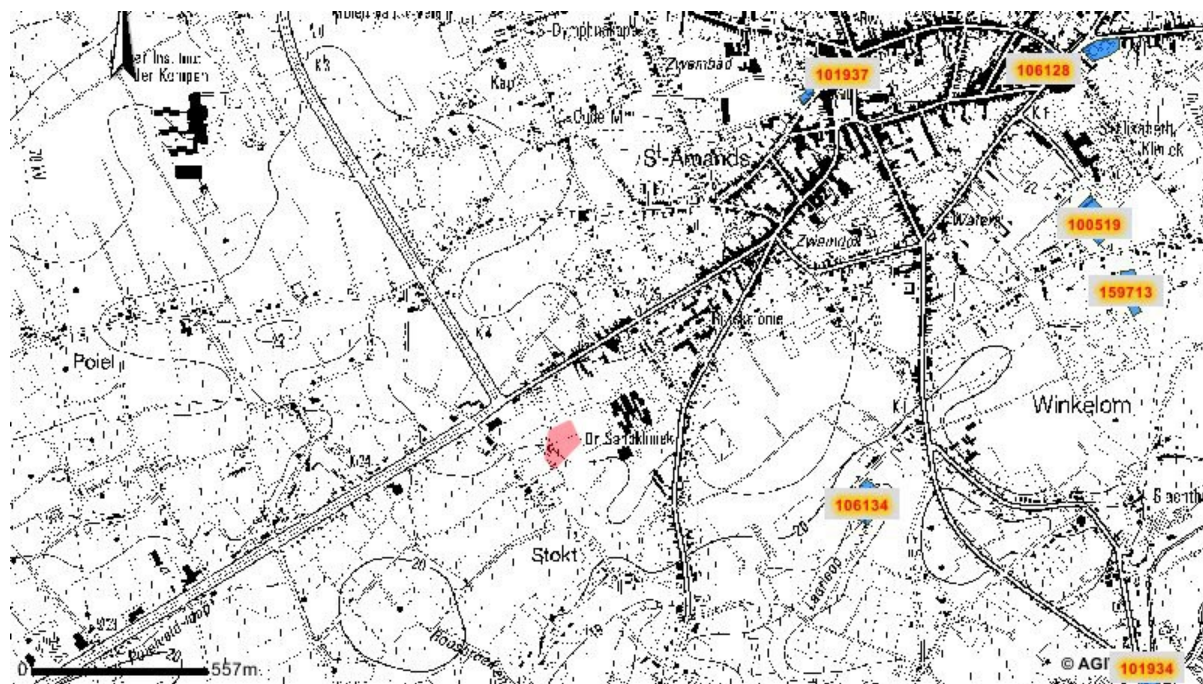

Fig. 14: Overzichtskaart CAI

5 Resultaten terreinonderzoek

5.1 Toegepaste methoden & technieken

De totale af te graven oppervlakte bedroeg minstens 12,5 % van het te prospecteren terrein, respectievelijk 10 % door middel van proefsleuven en 2,5 % door middel van kijkvensters en/of dwarsleuven. De bovengrond werd verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog.

Tijdens het onderzoek werd de methode van continue sleuven gebruikt:

- geschrante proefsleuven over het volledige terrein;
- de afstand tussen de proefsleuven bedraagt niet meer dan 25 m (van middenpunt tot middenpunt); zowel in de lengte als in de breedte
- de minimale breedte van een sleuf is 4 m.

Alle sporen, werkputten en minstens één representatief bodemprofiel per werkput werden fotografisch vastgelegd. De profielen werden zo gekozen dat een overzicht verkregen werd van de bodemopbouw van het volledige onderzoeksgebied. Daarnaast werden alle hoofdmeetpunten, proefsleuven, vlakken, profielen, sporen en aanlegvondsten topografisch ingemeten.

Het projectgebied omvat een oppervlakte van circa 1,5 ha (11540 m²). Het onderzoek geeft volgende getallen als resultaat:

- Onderzoekbare zone: 11540 m²
 - Te onderzoeken zone door middel van proefsleuven = 10 % of 1154 m²
 - Te onderzoeken zone door middel van kijkvensters en dwarsleuven = 2,5 % of 288 m²
- Onderzochte oppervlakte (Fig. 15):
 - Aantal aangelegde werkputten: 8 = 1375 m²
 - Aantal aangelegde kijkvensters: 0 = 0 m²

Werkput 9 kon niet volledig aangelegd worden omdat zich hier leidingen in dienst blijken te bevinden.

In overleg met de erfgoedconsulent van Onroerend Erfgoed (Dirk Pauwels) werd tevens besloten dat kijkvensters geen extra informatie zouden bijbrengen op dit terrein, gezien de hoge graad van verstoring die vastgesteld werd in de proefsleuven, en de kijkvensters bijgevolg niet dienden aangelegd te worden. Zoals hoger vermeld bleek het terrein namelijk afgegraven en opgehoogd te zijn en was over het grootste deel van het terrein ook de moederbodem verstoord.

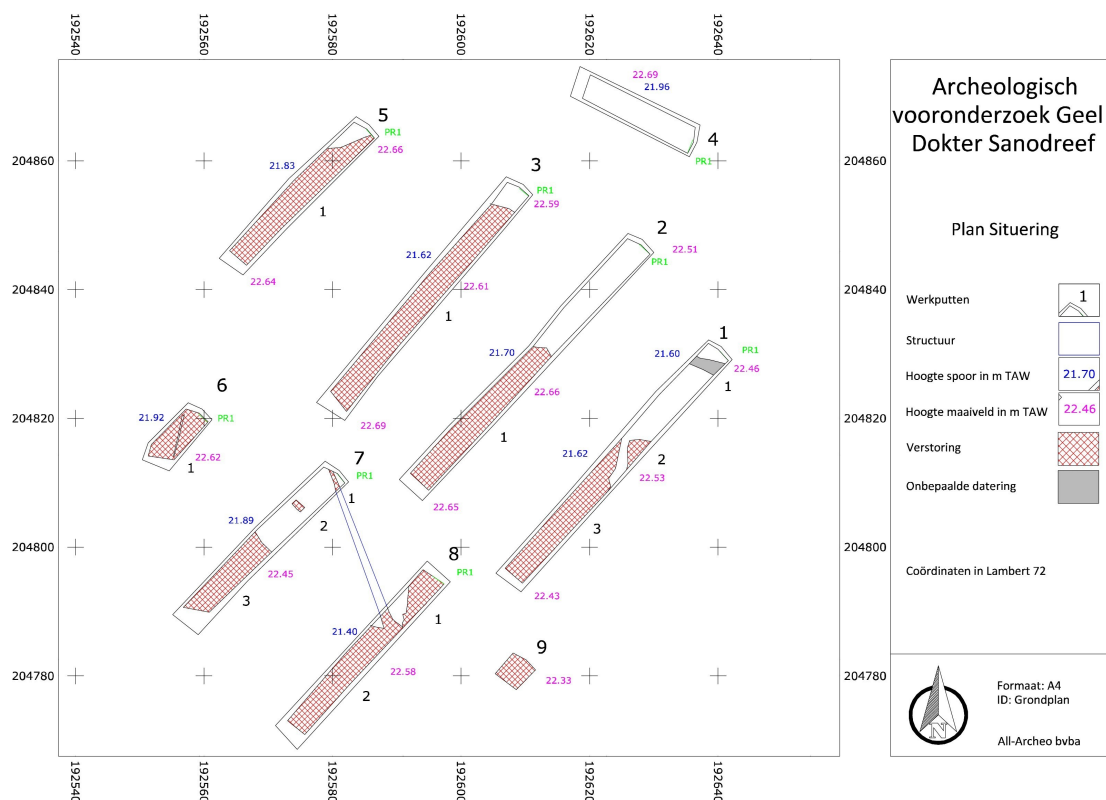

Fig. 15: Inplantingsplan van de sleuven

5.2 Bespreking sporen

Greppels

Er werd één greppel aangetroffen, WP1S1, in het noordoosten van het terrein. Deze greppel werd echter niet meer teruggevonden in WP2, dus stopt of buigt af naar het noorden of het zuidwesten. In beide gevallen bakent hij dan een terrein af dat zich ten oosten van het onderzoeksgebied bevindt. De greppel heeft een bruine gevlekte vulling en een breedte van circa 1,90 m (Fig. 16). Er werden geen vondsten in aangetroffen, dus de datering is onbepaald.

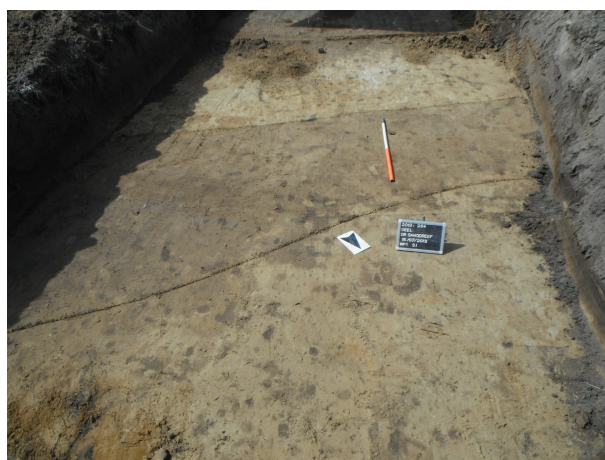

Fig. 16: WP1S1

Verstoringen

Het centrale deel van het terrein is verstoord door de bouw van een aanpalende gebouw. De moederbodem vertoonde hier een blauwgrijze kleur en werd als verstoring geregistreerd (WP1S3, WP2S1, WP3S1 en WP5S1; Fig. 17). De verkleuring van de moederbodem gaat tot minstens 30 cm diepte. Dit is te zien in het profiel van WP5 (Fig. 19). Hier en daar bevindt zich ook bouw materiaal in dit deel van het terrein en op sommige plaatsen is de moederbodem ook afgegraven en zijn er grote rechte kuilen met donkerbruine vulling te zien (WP1S2 en een deel van WP1S3; Fig. 18).

Fig. 17: WP3S1

Fig. 18: WP1S2

Fig. 19: WP5PR1

Deze laatste kuilen bevinden zich ook in het zuiden van het terrein (WP6S1, WP7S1-2 en WP8S1-2; Fig. 20). Hier zou een boerderij gestaan hebben voor het terrein aangekocht werd door het OPZ Geel. Deze boerderij is waarschijnlijk ten vroegste in de 20ste eeuw te dateren (zie Historische gegevens). Waarschijnlijk hebben deze verstoringen dus iets te maken met de bouw, afbraak of aanwezigheid van deze boerderij. Er werden echter geen muurresten aangetroffen, enkel werd in werkput 6 de straat die naar de boerderij liep aangetroffen (Fig. 21). Dat deze verstoringen tot circa 1,5 m diepte vanaf het maaiveld gaan, is duidelijk in het profiel van WP6 (Fig. 22).

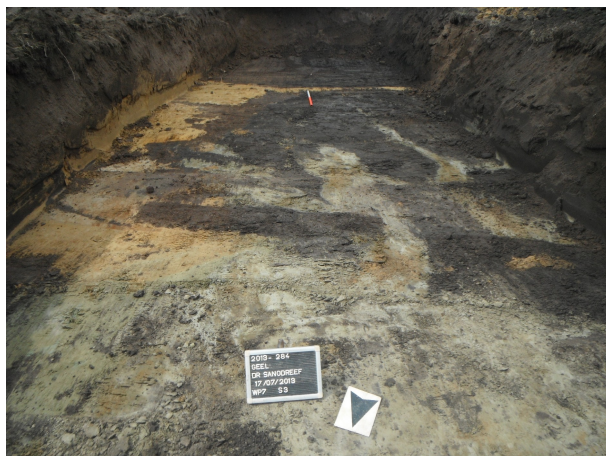

Fig. 20: WP7S3

Fig. 21: WP6S1

Fig. 22: WP6PR1

5.3 Afgebakende sites

Op basis van de resultaten van het terreinonderzoek kon geen site afgebakend worden. Het terrein is grotendeels verstoord door de bouw van het aanpalende gebouw en een boerderij die hier vroeger stond. De onverstoorde noordrand van het terrein leverde, behalve één niet gedateerde greppel, geen sporen op.

6 Waardering

Over het grootste deel van het terrein werd een verstoring van het bodemarchief vastgesteld. De onverstoorde noordrand van het terrein leverde, behalve één greppel van onbepaalde datering, geen sporen op.

Beleving

De boerderij die zich ter hoogte van het onderzoeksterrein bevond was aanwezig tot de verwerving van de gronden door OPZ Geel. Deze boerderij wordt herinnerd door personeel van het OPZ Geel. Hetzelfde geldt voor de verstoringen veroorzaakt bij de bouw van een naastliggend gebouw.

Fysieke kwaliteit

- Gaafheid
 - Het terrein is grotendeels verstoord. Hierbij zijn mogelijke archeologische sporen die aanwezig waren weggegraven of aangetast.
 - In het niet verstoorde deel van het terrein werd slechts één spoor aangetroffen. Dit lijkt wel een goede bewaringstoestand te hebben.
- Conservering
 - Er kunnen uitspraken gedaan worden in verband met de conservering van vondsten, aangezien er geen werden aangetroffen.

Inhoudelijke kwaliteit

De aangetroffen greppel lijkt van inhoudelijke kwaliteit eerder beperkt op archeologisch vlak. Mogelijk bakent hij een terrein ten westen van het onderzoeksgebied af.

Het archeologisch onderzoek van het terrein heeft echter wel een inhoudelijke kwaliteit in de zin dat het informatie bijdraagt aan de landschapsarcheologie, en verder ook aan een holistische ‘culturele biografie’ van het landschap. Dit is interessant om de aard, verspreiding en ‘kwaliteit’ van het archeologisch erfgoed te kunnen inschatten.¹³

13 http://www.onderzoeksbalans.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/inleiding

7 Analyse van de geplande situatie: effecten

Door middel van een analyse van de geplande situatie wordt onderzocht op welke wijze en in welke mate de effecten, zijnde de geplande ingreep in de bodem, de aanwezige archeologische waarden zal beïnvloeden. Dit maakt het mogelijk om voor de verschillende effecten, adviezen op te stellen.

Fysieke aantasting van archeologische waarden

De geplande werkzaamheden noodzaken een aantal bodemingrepen die tot op zekere diepte het bodemarchief volledig zullen vergraven.

Aantasting ensemblewaarde van archeologische waarden

Er is geen sprake van een ensemblewaarde die aangetast kan worden.

Degradatie van archeologische waarden

De kans op bewaring van organisch materiaal is doorgaans beperkt.

Deformatie van archeologische waarden

Als gevolg van de druk uitgeoefend door de in te planten gebouwen, zal ook een deel van de onderliggende bodem die niet onmiddellijk fysiek aangetast is, gecompacteerd worden. Ook de zware werfmachines zullen de bodem enigszins verstoren in de zones die niet onmiddellijk fysiek worden aangetast.

8 Aanbevelingen

8.1 Adviezen

Op basis van de waardering van de aangetroffen archeologische sporen, structuren en site en een analyse van het geplande grondverzet, worden voor het onderzoeksgebied de volgende opties overwogen:

Door middel van het uitgevoerde vooronderzoek werden de verschillende archeologische waarden in voldoende mate in kaart gebracht en geïnterpreteerd. Verder archeologisch onderzoek hiervan lijkt dan ook weinig zinvol. Bijgevolg wordt de vrijgave van het terrein geadviseerd.

9 Bibliografie

9.1 Publicaties

Bont, M. De /S. Vandenberghe, 1985: *Geels Geschiedkundig Genootschap*.

Bruggeman, J./M. Derieuw/N. Reyns, 2012a: Archeologisch onderzoek in Geel, Drijzillen-Rauwelkoven (Anwerpen), *Archaeologia Mediaevalis* 35, 49-55.

Bruggeman, J./M. Derieuw/N. Reyns, 2012b: *Archeologische opgraving Geel, Drijzillen-Rauwelkoven. Verkaveling Elsumblok*, Bornem (Rapporten All-Archeo 044).

Bruggeman, J./N. Reyns, 2012: IJzertijdbewoning te Geel, Drijzillen-Rauwelkoven (prov. Antwerpen, België), *Lunula. Archaeologia Protohistorica* 20, 155-157.

Ervynck, A./M. Van Strydonck/M. Vandenbruaene, 2006: Dimpna, Gerebernus, en de oorsprong van de Geelse gezinsverpleging, in: M. Van Strydonck/A. Ervynck/M. Vandenbruaene/M. Boudin (eds.), *Relieken. Echt of vals?*, Leuven, 101-110.

Goolaerts, S/K. Beerten, 2006: *Toelichting bij de quartair geologische kaart. Kaartblad 16 Lier*, Leuven.

Reyns, N./M. Derieuw/J. Bruggeman, 2011: *Archeologisch vooronderzoek Geel, Drijzillen - Rauwelkoven Verkaveling Elsumblok*, Bornem (Rapporten All-Archeo 026).

Reyns, N./M. Derieuw, 2013: *Archeologisch vooronderzoek Geel – Baantveld*, Bornem (Rapporten All-Archeo 163).

Scheltjens, S., 2013: *Archeologische opgraving Geel – Cipalstraat (prov. Antwerpen)*, Ingelmunster.

9.2 Websites

Agentschap voor geografische informatie Vlaanderen (2032)
<http://geo-vlaanderen.agiv.be/>

Centraal Archeologische Inventaris (2013)
<http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>

Databank ondergrond Vlaanderen (2013)
<http://dov.vlaanderen.be>

GIS Antwerpen, Geografisch informatiesysteem – Provincie Antwerpen (2013)
<http://gis.provant.be/>

Nationaal geografisch instituut (2013)
<http://www.ngi.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2013)
Vlaams instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)
<http://www.onderzoeksbalans.be>

10 Bijlagen

10.1 Lijst van afkortingen

CAI	Centrale Archeologische Inventaris
TAW	Tweede Algemene Waterpassing
DHM	Digitaal hoogtemodel

10.2 Glossarium

Ex situ	Tegenovergestelde van in situ.
Hydrografie	Beschrijving van de fysische eigenschappen van waterlichamen en het aangrenzende land.
In situ	Term gebruikt voor de aanduiding van archeologische resten die in dezelfde toestand worden teruggevonden als ze in het verleden door de mens zijn achtergelaten.
Off-site	Sporen die niet onmiddellijk aan een site kunnen toegewezen worden.
Onderzoeksgebied	Deel van het plangebied dat onderworpen is aan een archeologisch (voor)onderzoek.
Plangebied	Het terrein waarop een bodemverstorende activiteit wordt gepland of uitgevoerd.
Spijker	Bijgebouw dat dienst doet als opslagplaats.

10.3 Archeologische periodes

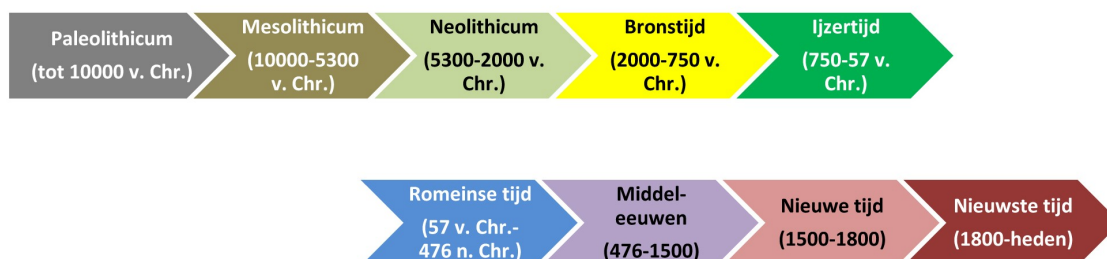
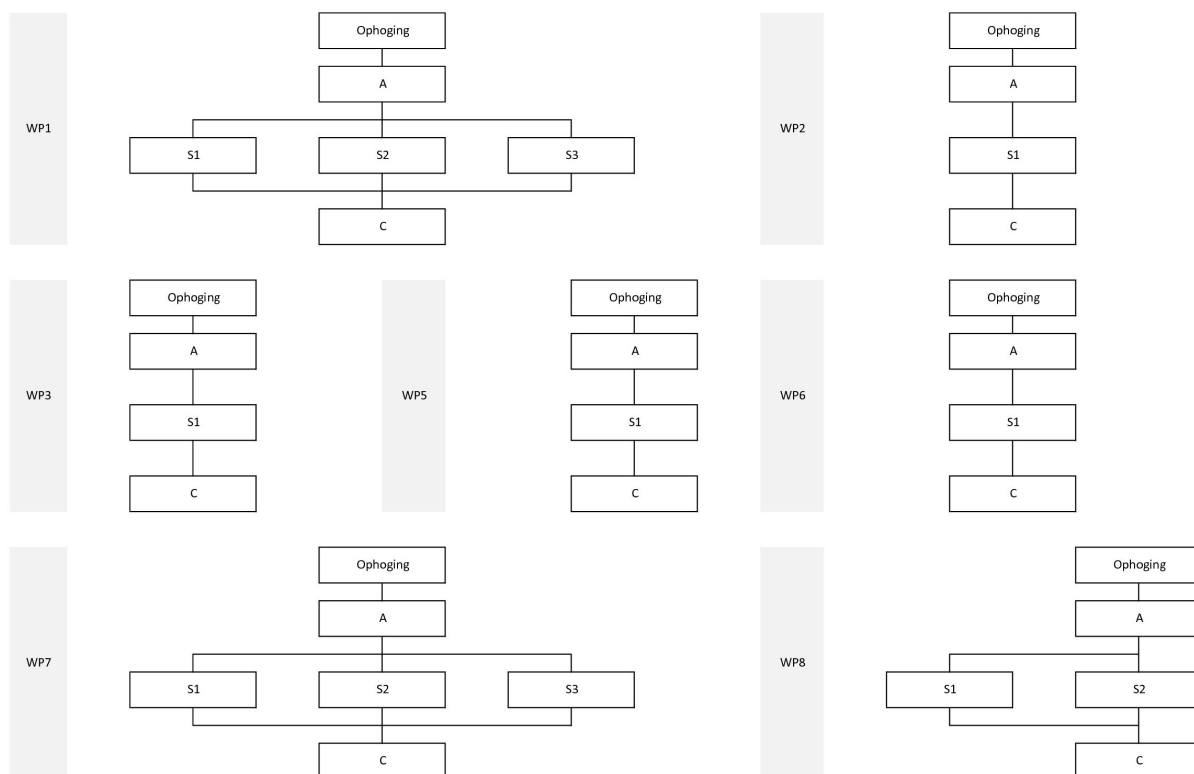

Fig. 23: Archeologische periodes

10.4 Harrismatrix

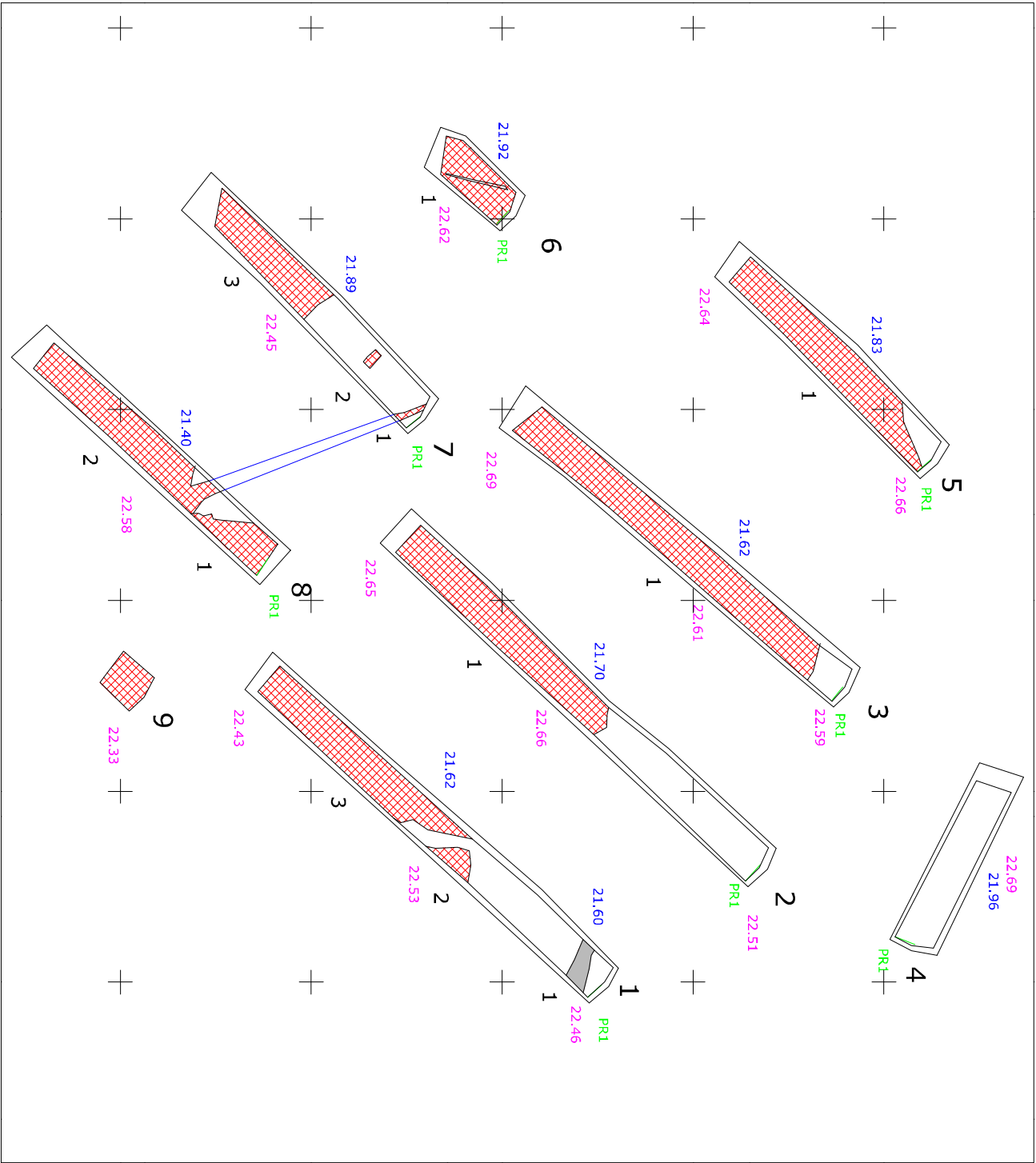
10.5 Plannen en tekeningen

Plan 1: Situering

Tekening 1: Profiel- en coupetekeningen

10.6 CD-rom

Inventarislijsten van het gerecupereerde vondstenmateriaal, van de sporen met beschrijving, van alle tekeningen en van alle foto's zijn digitaal beschikbaar. Dit is tevens het geval voor het dagboek, de foto's, de plannen en tekeningen.

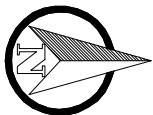

Archeologisch vooronderzoek Geel - Dokter Sanodreef

Plan Situering

- Werkputten
- Structuur
- Hoogte spoor in m TAW
- Hoogte maaiveld in m TAW
- Verstoring
- Onbepaalde datering

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan
All-Archeo bvba

